

Plurilinguitad smanatschada

Ils chantuns e l'instrucziun da linguas naziunalas

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Ils 2 da matg e 13 da zercladur 2012 han duas decisziuns da la regenza turitgaisa, sin proposta da sia «Bildungsdirektion» (cuss. gov. Regine Aeppli), fatg endament fundaments culturals da la Svizra.** L'emprima decisiun refusava il postulat nr. 17/2012 (16 da schaner) da deputà Christoph Ziegler (Elgg, verd-liberal) che declerava: «Scolaras e scolars secundars da las partiziuns B e C, sco era lur magistraglia, resentan adina dapli l'instrucziun da franzos sco stentusa e pauc efficazia (...). Da fitg paucs da talas scolaras e scolars vegn ins pli tard en lur professiun pretender ch'i sappian franzos. Perquai duain els pudair renunziar a l'instrucziun da franzos er en l'otgavla classa.» En la novavla pon els tscherner tranter franzos ed englais; quest è l'emprim linguatg ester da la scola turitgaisa..

Ins basegna il franzos er a Turitg

La resposta da la regenza punctuescha l'emprim: «La Svizra è in pajais pluriling cun las quatter linguas naziunalas tudestg, franzos, talian e rumantsch (art. 4 CF). La confederaziun sa declera plurilingua e s'impegna a mesiras che promovon l'enclitg ed il barat tranter las cuminzanzas linguisticas (art. 70 CF) (...). Ella intenda da rinforzar la quadrilinguitad sco tratg caracteristic da la Svizra (...) e promover las linguas naziunalas en las instituziuns (art. 2 da la lescha da linguas dals 5 d'october 2007) (...). Il plan d'instrucziun en vigur en las scolas popularas dal chantun Turitg correspunda a la politica da linguas da l'entira Svizra (...). Amez lezza instrucziun stattan l'enclitg e l'abilitad da sa far chapir. Sch'ins è abel da sa far chapir n'èn ils sbagls ch'ins fa betg uschè impurtants (...). Il nov mez d'instrucziun 'Envol basique' da 2011 per classas secundaras (...) han ins elavurà cun l'impurtant intent da mantegnair e stimular la motivaziun ed il gust d'emprerder la segunda lingua estra da la scola. La prioritad appartegna a sia acquisiziun activa (...). Las emprimas reacziuns cumprovan che la magistraglia ha beneventà 'Envol basique' per las classas B e C (...). La mesadad da la giuventetgna en la furmaziun professiunala tscherna ina clamada che pretenda in'istrucziun obligatoria en linguas naziunalas (...). Quai pertutga era professiuns numericamain relevantas, sco las mercantilas ed il commerzi en detagl, plinavant er autras sco l'assistenza medica. Era scolaras e scolars da la partiziun secundara B tschernan talas professiuns. Sch'i sviluppan pir pli tard lur capaciad d'emprerder nu poni betg pli, senza franzos, frequentar classas da maturitad professiunala (...). Perquai propona la regenza al parlament da nun acceptar il postulat nr. 17/2012.»

Meglierar las prestaziuns dals uffants

La segunda decisiun da la regenza turitgaisa respundeva ad ina dumonda (nr. 618) inoltrada da deputà Hans Lüubli (Affoltern am Albis, Ils Verds) ils 26 da mars 2012, sco cuntrapunct al postulat Ziegler. Lüubli e sias collegas «verdas» Ornella Ferro (Uster) ed Alma Redzic (Turitg) punctuavan: «Las medias rapportan che la 'Bildungsdirektion' planiseschia da degradar il franzos. En l'entir mund vala la Svizra sco model per la convivenza da differentas culturas linguisticas. La plurilinguitad è in dals gronds trumfs culturals ed economics da noss pajais; las quatter linguas naziunalas èn l'identitad principala da noss stadi (...). L'uscheditg 'foss da la röstli' sa schlargia dapli onns a moda rasanta: Ils umans da las differentas parts dal pajais enclagian adina pli pauc la lingua, pia era la cultura da tschellas regiuns e communiteschan damain cun lezzas. La coesiun naziunala chala vesavlamain.» Il trio «verd» formulava lura nov dumonda. La regenza ha respundi faschend endament sia posiziun dals 2 da matg areguard

Tge linguas duajan vegnir tgiradas en Svizra?

KEYSTONE

il postulat Ziegler: «Ins na po betg dir che l'instrucziun da franzos vegnia degradada (...). L'examen d'admissiun al gimnasi per scolaras e scolars da la segunda u terza secundara cumpiglia en pli il rom 'franzos' (...); ins na prevesa betg da renunziar a quest rom d'examen.» Cunzunt l'emprima dumonda dal trio ha motivà ina resposta fitg infurmativa da la regenza. Lezza dumonda tunava: «Manegia la regenza ch'i saja pli impurtant per scolaras e scolars da cuntanscher megliers resultats tar il studi 'Pisa' ch'emprerder ina segunda lingua naziunala e promover la cumpetenza linguistica generala?» La resposta ha implicitamain resguardà la derivanza da las duas deputadas che faschevan la dumonda; la regenza punctuava: «Tenor ils resultats da la retschertga 'Pisa' palaisa la tschintgavla part da scolaras e scolars prestaziuns insuffizientas cun leger e far quints. Quai pertutga cunzunt uffants da famiglias socialmain disfavourisadas e linguisticamain estras. Il departament examinescha actualmain mesiras complementaras per meglierar las prestaziuns da lezs uffants a scola, t. a. cun sviluppar l'instrucziun da tudestg sco segunda lingua, deditgar dapli temp per instruir tudestg e matematica, gidar ils uffants ordaifer la scola (...). Talas mesiras duain encurschar sistemamain scolaras e scolars.» Igl è cler che la furmaziun en la lingua da scola e chantun fa part da l'instrucziun linguistica gist sco il studi d'insegund linguatg naziunala. In'ura da matematica en scola primara contribuescha er a la furmaziun linguistica.

Per englais avanz'ins blier pli svelto

La «Bildungsdirektion» turitgaisa na vul pia betg degradar l'instrucziun dal franzos sco segunda lingua. Gist quai vul però il postulat 17/2012 da Christoph Ziegler. Il parlament chantunal duai pia s'occupar da lezza dumonda. Quai ha stimulà il magazin «L'Hebdo» (Losanna) a la deditgar tschintg paginas en ses numer dals 28 da zercladur. La schurnalista Tasha Rumley, da derivanza canadaisa (Montréal) e russa, ha retschertgà e scriva: «Il chantun Turitg gavischa d'abolir l'instrucziun da franzos en las classas d'uffants cun problems per ch'i emprendian meglier tudestg (...). La smanatscha constat a Turitg, tant pli ch'i n'è betg l'emprima giada: Dal 1999 ha il chantun declerà la guerra confederala ('détarré cette hache de guerre confédérale') gia 1999. Lezza giada ha'l decis d'invertir l'urden dals linguatgs esters en scola primara, dond la prioritad a l'englais. Tredesch chantuns han lura fatg il medem; mo quels che cunfinan cun la Romandia [sco era Basilea-Citad] han mantegnì il franzos sco prima lingua estra. Lezza impopularitad da las regiuns romandas sa palaisa er areguard il segiurn linguistic tradiziunala da las giuvnas. Tar 'Pro Filia', ina da las principalas instituziuns cumpeten-

tas en chausa, rapporta Heidi Konrad: 'Dapi tschintg onns chala mintg'onna da 10% il dumber da las Alemanas che s'interessan per in tal segiurn (...). La pli gronda part da la magistraglia di: 'La giuventetgna da nossas classas hassegia il franzos.' Mag. sec. Verena Hiltbrunner [Bäretswil/ZH] declera: 'Il franzos n'appartegna betg a lur cultura. I s'entaupan tuttadi cun l'englais, saja quai en la musica, la reclama u l'internet' (...). Kathrin Frei instruescha franzos a Turitg; ella commentescha: 'En mia giuventetgna era quai normal d'ir en Romandia per in segiurn linguistic. Quai fan ins oz blier pli pauc. Ils uffants na san betg ch'ins dovra mo duas uras da tren per arivar a Delémont, en in mund francofon» (p. 33). Delphine Hagenbuch, da Monthey/VS, instruescha franzos a Turich en classas d'emprerdist: «I sa lamentan ch'il franzos saja grev, cun la conjugaziun da ses verbs, cun ses artigels ed adina puspè ses 'subjonctif'. La magistra declera: 'I na reusseschan betg a s'exprimer. En englais perencunter avanz'ins blier pli svelto» (p. 34).

«In'illusiuon collectiva»

Rumley, creschida si en ina metropola bilingua, alleghescha pliras bunas raschuns da tgirar il franzos tuttina sco l'englais. L'economista François Grin (Universitad da Genevra) punctuescha: «Sche tut ils bilings da la Svizra vegnissan monolings chalass noss product social brut (PSB) da 10%. Quai munta dapli ch'en la provinza da Québec, nua ch'il PSB perdess mo 3-4%, damai ch'i dat là mo dus linguatgs. Igl è economicamain absurd da nun investir en il studi da linguatgs» (cità p. 36). Grin «ha calculà l'augment da salari che l'enconuschientscha d'insegund linguatg naziunala maina. El ha constatà che quai munta 14% da paja en pli, en la Romandia sco en l'intschess aleman. El fa anc endament ina retschertga da collegas alemans davart il diever dals linguatgs. I han dumandà employoids tge linguas ch'i dovrian en lur lavur (...). Igl è sa mussà ch'i duvravan il franzos en la Svizra alemana ed il tudestg en Romandia blier pli savens che l'englais (...). En organizaziuns sco l'ONU, l'Otan (Alleanza atlantica) e l'OCDE è il franzos uffizial gist sco l'englais» (p. 36). La collavuratura umanitara Susanne Brezina (Turitg) è sa sfadiada ventg onns en plis pajais africans per la Caritas, la Crusch cotschna e l'ONU. Sa cuntentar da l'englais muntia per ella in'«illusiuon collectiva» (p. 34). Ella critiquescha implicitamain l'instrucziun d'englais e tudestg en la Svizra germanofona: «Senza franzos n'avessa mai savì lavurar en tut quels pajais (...). La giuventetgna alemana che tschertga ina lavur sco concurrer cun milliuns Tudestgs ed Austriacs che discurrin tudestg ed englais blier meglier ch'ils Alemans. Quests n'han nagina vista sin la fiera globala da lavur senza il trumf

dal franzos» (cità p. 34). Il romanist Clément Zürn (Scola auta pedagogica, Turitg) declera: «Mo ina terza part da la futura magistraglia tscherna il franzos, (...) ma igl è ina tscherna persvasa; quella giuventetgna è fitg motivada ed ha fitg gugent il linguatg (...). En Svizra han ins la tendenza, cun instruir linguas estras, da discurrer adina puspè da grammatica e da levar il sbagls. Ins emblida da revalitar las cumpetenzas a bucca. Questas favuriseschan dentant ils uffants da famiglias immigradas: I han gia acquistà experienza cun emprerder tudestg. Ma i n'èn betg conscients da lur trumfs e sa tegnan sezs per valanaguts» (p. 36).

La tendenza da la monocultura

Ma da l'autra vart crescha l'interess da la giuventetgna romanda per il tudestg. La Fundaziun CH per la collavuraziun confederala* rapporta: «Dal 2011 han var 9000 scolaras e scolars fatg part d'in barat en in'otra regiun linguistica. 50% emprende van tudestg, 44% franzos e 5,5% talian. Questa nova predominanza romanda areguard l'immersiun surprinda tant pli sch'ins fa endament che mo 20% da la populaziun svizra è francofona (...). Silvia Mitteregger, da la Fundaziun CH, remartga: 'En Romandia exista ina voluntad politica da favurisar las linguas naziunalas ch'i na dat betg en la Svizra alemana' (...). Sch'ins cumpareglia il dumber da scolaras e scolars che van en immersiun domineschan cleramain ils chantuns romands» (p. 36). Ins n'emblida insumma mai la Svizra francofona. Quai na pon ins deplorablmain betg dir da la Svizra italo-fona. Cuss. gov. Manuele Bertoli, schef dal departament d'educaziun, cultura e sport, ha declerà al «Corriere del Ticino» dals 12 da fanadur 2012: «Cur che jau vom da l'autra vart da las Alps hai cleramain l'impressiun da discurrer cun gliued che craja da viver en in pajais biling (...). Perquai stuain nus adina dapli far endament a noss confederads che nus essan in pajais quadriling.» La Quotidiana dals 13 rapporta: «La regenza tessinaisa vul fundar in forum per proteger il linguatg talian en Svizra.» I sa tracta da reagir cunter la tendenza che maina «il pajais vers in stadi da monocultura» (schefredactur Alain Jeannot en l'editorial da «L'Hebdo» dals 28 da fenadur, p. 3). Co va quai vinavant? Da tractar fiss anc il spazi che las universitads svizas fan al rumantsch: La Quotidiana ha rapportà avant pauc da las stentas per segirar ina spierta academica adequata da retoromanistica ed a la schliaziun cuntanschida per ils onns proxims. Era quaston ins restar vigilant ed adina puspè cumbatter la tendenza da degradar u schintignorar la plurilinguitad sco ierta irrenunziabla da la Svizra.

* **Adressa: C.p. 358, 4502 Soloturn. Telefon 032 346 18 00. Fax 032 346 18 02. Posta electronica info@chstiftung.ch**